

Насоийнинг лафзида:

«Фаришталар Аллоҳнинг осмондаги шоҳидларидир. Сиз Аллоҳнинг ер юзидаги шоҳидларисиз», дейилган.

Аввалги ҳадисда ўлганларни фақат яхшилик билан эслаш ҳақида сўз кетган эди. Бу ерда ёмонлик билан зикр қилиш ҳам бўляпти-ку, қандай бўлди?» деган савол пайдо бўлиши табиий. Бу саволнинг жавоби шуки, ўлганларни сўкишдан қайтариш маъносидаги ҳадислар кофир, мунофиқ ва гуноҳ ишларни очиқ-ойдин қилмаган кишиларга хосдир. Аммо ушбу уч тоифани уларнинг йўлидан, уларга эргашишдан ҳазар қилиш учун ёмон гаплар билан эслаш ҳаром бўлмайди.

تُسَلِّجُ، ضَرَمَ اَوْبَ عَقَوْ دَقَوْ وَةَ نِي دَمَلْ اُتْمَدَقْ: لَاق اَهْ نَعْ هَلَلْ اِي ضَرَّ دَوْسْ اَلْ اِي بْ اَنْ عَ اَرْيَخْ اَوْبِحَاصِ يَلَعِ يَنْ ثُ اَفْ ةَ زَانَجْ مَوْ بْ تَرَمَفْ، اَهْ نَعْ هَلَلْ اِي ضَرَّ بْ اَطْحَلْ اِنْ بْ رَمُعْ يَلْ اِ لَاقَفْ، اَرْيَخْ اَوْبِحَاصِ يَلَعِ يَنْ ثُ اَفْ يَرْحُ اَبْ رُمُّ مْثْ: تَبَجَّ وَ: اَهْ نَعْ هَلَلْ اِي ضَرَّ رُمُعْ لَاقَفْ: اَرْشْ اَوْبِحَاصِ يَلَعِ يَنْ ثُ اَفْ ةَ ثَلْ اَلْ اَبْ رُمُّ مْثْ: تَبَجَّ وَ: اَهْ نَعْ هَلَلْ اِي ضَرَّ رُمُعْ لَاقَفْ اَمَكْ تَلُقْ: لَاق؟ نِي نَمُؤْمَلْ اِي رِي مَ اِي تَبَجَّ وَ اَمَوْ: تَلُقَفْ: دَوْسْ اَلْ اَوْبْ اِ لَاقَفْ: تَبَجَّ وَ هَلَلْ اَلْ اَحْ دُ اَرْيَخْ بْ ةَ بَرَّ اَهْ لَ دَ شَ مْ لَسْمْ اَمِّيْ اَ»: مَلَسْ وَ هِي لَعْ هَلَلْ اِي لَصْ يَبَّ نَلْ اَمَلْ مْثْ، «نَانْ ثَاو»: لَاق؟ اِنْ اَنْ ثَاو: اَنْ لُقَفْ، «ةَ ثَا لَ ثَو»: لَاق؟ ةَ ثَا لَ ثَو: اَنْ لُقَفْ، «ةَ نَجْ لْ اِي ئِ اَسْ نَلْ اَوْ يَ ذِمَّرْتَلْ اَوْ يَ رَا حُ بَلْ اَهْ اَوْ رَ: دِحْ اَوْلْ اِنَعْ ةَ لْ اَسْ نَ ن

Абул Асвад розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Мадинага бордим. У ерда касаллик тарқалган экан. Умар розияллоҳу анҳунинг олдида ўтирдим. Уларнинг олдидан жаноза ўтди. Шунда унинг соҳибига мақтов айтилди. Умар: «Вожиб бўлди», деди. Сўнгра яна бошқаси ўтди. Унинг соҳибига ҳам мақтов айтилди. Умар: «Вожиб бўлди», деди. Кейин учинчиси олиб ўтилди. Унинг соҳибига ёмон гап айтилди. Умар: «Вожиб бўлди», деди. Абул Асвад:

«Нима вожиб бўлди, эй амирал мўминин?» деди.

Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам нима деган бўлсалар, шуни айтдим: «Қайси бир мусулмонга тўртта одам яхшилик ила гувоҳлик берса, Аллоҳ уни жаннатга киритади», деди.

«Учта бўлса ҳамми?» дедик.

«Учта бўлса ҳам», дедилар.

«Иккита бўлса ҳамми?» дедик.

«Иккита бўлса ҳам», дедилар.

Битта ҳақида сўрамадик».

Бухорий, Термизий ва Насоий ривоят қилишган.

Бу савол ва шунга ўхшаган бошқа саволлар ҳозир биз ўрганаётган ҳадисларнинг зоҳирий маъносидан келиб чиққан. Ушбу ҳадисларни сиртдан ўрганган одамда «Бу дунёда нима бўлса ҳам қилиб юрган одам ўлгандан кейин орқасидан одамлар «Яхши эди», деб гувоҳлик берсалар жаннатий, бутун умрини тақво ва ибодат билан ўтказган одам ўлганидан кейин одамлар орқасидан, «Ёмон эди», деб гувоҳлик берса, дўзахий бўлиб кетаверар экан-да», деган хаёл пайдо бўлиши мумкин.

Аслида эса ундай эмас. Аввало, юқорида зикр қилинганидек, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам «Вожиб бўлди», дейишларидан олдин «Шундай эканлигини биласизми?» деб сўраганлар. Яъни маййитга берилган гувоҳлик воқеликка тўғри келиш-келмаслигини аввал суриштириб кўриб, кейин жаннат ёки дўзахнинг вожиб бўлганини айтганлар. Шунинг учун бундай ҳолатда тирикларнинг гувоҳлиги ўликларнинг амалига мос келиши керак деган шарт келиб чиқади.

Ўтган машҳур уламолардан Ибн ат-Тийн раҳматуллоҳи алайҳи:

«Бу иш саҳобаларга хосдир. Улар доимо ҳикмат билан гапирар эдилар», деган.

Шунингдек, «Бу иш ишончли ва тақводор кишиларга хос», деган уламолар ҳам бор.

Валлоҳу аълам.

«Зикр аҳлидан сўранг» китобидан